

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ГРИНЬКО Юрій Миколайович

УДК 351.014.61:378.011.3](477)

**ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ МОЛОДІ**

Спеціальність 25.00.02 - механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Харків – 2023

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України.

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, доцент
КОПАНЧУК Володимир Олександрович
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
професор кафедри кримінального права та процесу

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений працівник освіти України
ШЕВЧЕНКО Сергій Олексійович
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
професор кафедри управління та адміністрування

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений працівник освіти України
ЛОПУШИНСЬКИЙ Іван Петрович
Херсонський національний технічний університет
завідувач кафедри державного управління і
місцевого самоврядування

Захист відбудеться «19» травня 2023 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Харків, вул. Лермонтовська, 28, ауд. 3 (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Автореферат розісланий «19» квітня 2023 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.А. Мороз

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В епоху інформаційного суспільства виховання повинне наближати молодь, незалежно від національної приналежності, до вищих людських цінностей, до збереження світу, місця існування людей, людської культури, оскільки нова епоха пред'являє нові вимоги до розвитку міждержавних відносин, а відповідно – до виховання поколінь, які представлятимуть обличчя кожної нації. Серед цих пріоритетів особливе місце займає проблема патріотичного виховання. Патріотичне виховання складне в своєму прояві в силу специфічності політики кожної держави і одночасно універсально для усіх за своєю глибинною суттю.

Але справа не лише в необхідності державної політики в області освіти і виховання, потрібна нова концепція патріотичного виховання. На основі нової концепції важливе підвищення виховної ролі освіти і пошук сучасних освітніх технологій в підготовці викладачів, здатних виховувати в представниках юних поколінь патріотів Української держави. Звідси – імперативи в перегляді змісту освіти і його гуманітарної складової, що втратила ідеологічний базис.

Патріотизм повинен набути нових, гуманістичних рис, розвиватися в руслі загальних тенденцій еволюції людського суспільства, щоб відповідати сучасним імперативам, які закладено в «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року». Не допускаючи пропаганди і переваги своєї нації над іншими, патріот повинен поважати і визнавати патріотизм і досягнення інших народів. Патріотизм повинен виховуватися на основі толерантності – здатності бачити в іншій системі цінностей те, що може допомогти в рішенні і загальних проблем, і розвитку загальнолюдської культури. Цей загальнолюдський вимір патріотизму може донести до свідомості підростаючих поколінь тільки викладач, який повинен розвинути у свідомості майбутніх поколінь не лише гордість за українську культуру, але і здатність до плідного діалогу зі Світом.

Проблемам формування державної політики патріотичного виховання молоді в навчальних закладах України, її соціальному, правовому, управлінському аспектам, присвячена значна кількість наукових праць.

Значний внесок у розвиток теорії та методології розробки даної теми, зробили сучасні дослідники, а саме: В. Бакуменко, С. Вавренюк, С. Домбровська, О.Крюков, В. Сиченко, А. Ромін, В. Луговий, О. Машков, С. Майстро, Ю.Степанов, О. Поступна та ін.

Необхідною підставою для аналізу теоретичних конструктів вивчення проблем становлення аспектів патріотичного виховного процесу стали підходи, представлені у наукових працях таких дослідників, як: Л. Антонова, В.Баглик, Л. Белової, А. Губенка, В.Дзюндзюка, В. Кононовича, В. Палуха, А. Хмирової, В. Шведун, В. Якушик та ін.

Ці дослідження є значним внеском у теорію, методологію та практику реалізації формування державної політики патріотичного виховання.

Незважаючи на значні наукові дослідження зазначеної проблеми, поглибленого дослідження потребують питання удосконалення визначеної проблеми в контексті європейського вибору України. Сучасний стан вищої освіти в основному націлений на навчання і у меншій мірі на виховання. Тому актуальною залишається проблема організації такої навчально-пізнавальної діяльності студентів, яка змогла б стати основою становлення патріота, здатного прищепити любов і відданість своїй державі.

У зв'язку з цим поняття патріотизм набуває значною мірою гуманістичні риси і втрачає вузько-національний характер.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Конкретно дисертантом проаналізовано заходи вдосконалення механізмів формування державної політики патріотичного виховання.

Мета і завдання роботи. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів формування державної політики патріотичного виховання.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити основні тенденції зміни патріотичних цінностей молоді;
- охарактеризувати методичні підходи до державної політики патріотичного виховання молоді;
- систематизувати інноваційні технології державної політики патріотичного виховання молоді;
- окреслити напрями формування державної політики патріотичного виховання;
- обґрунтувати концептуальні основи формування державної політики патріотичного виховання;
- виокреслити напрями формування цілей та принципів реалізації державної політики патріотичного виховання.

Об'єкт дослідження – державна політика патріотичного виховання;

Предмет дослідження – формування державної політики патріотичного виховання.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними

наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі вдосконалення механізмів державної політики патріотичного виховання.

Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливості висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи державного управління державної політики патріотичного виховання; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів і механізмів державної політики патріотичного виховання; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль механізмів державного управління державної політики патріотичного виховання, уточнити їх функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з формування державної політики патріотичного виховання.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

– обґрунтовано концептуальні підходи до формування державної політики патріотичного виховання що акцентують увагу на розвитку особового, групового, національно-державного і загальнолюдського патріотизму, розвитку активної життєвої позиції молоді на основі компетентностного впливу, побудованого і реалізованого на основі інтеграції соціально-економічної,

наукової, а також теоретичної, методико-технологічної і практичної підготовки до патріотичного виховання молоді;

удосконалено:

– технологію патріотичного виховання в умовах вищої освіти, орієнтовану на виховання високих духовно-моральних якостей, практичну підготовку студентів до життя, рішення проблем в суспільстві, виконання конституційного обов'язку, засновану на взаємодії викладачів і студентів, спрямовану на розвиток патріотичних почуттів, формування патріотичних переконань і стійких норм патріотичної поведінки, патріотичних цінностей;

– інноваційні технології формування та реалізації державної політики патріотичного виховання молоді України на основі об'єднання домінуючих виховно-освітніх технологій в системі вищої освіти, посилення кадрового забезпечення та налагодження міжгалузевої координації та взаємодії;

набуло подальшого розвитку:

– напрями формування і розвитку у молоді високих моральних якостей, етносоціальних цінностей, громадянськості і патріотизму, залучення її до етнічної культури і історичних традицій свого народу в процесі навчання і виховання в навчальних закладах через взаємовідносини з суб'єктами патріотичного виховання (сім'я, педагоги, колектив, громадські організації, етнічні співтовариства, засоби масової інформації і тощо);

– комплекс методичних підходів щодо здійснення державної політики патріотичного виховання молоді для цільової установки системи виховної роботи – формування гуманістичної спрямованості особистості студента навчального закладу в процесі підготовки до професійної діяльності, яка визначається створенням «суб'єкт-об'єктних» відносин у взаємодії «викладач - студент»; що дозволило розробити систему критеріїв і індикаторів оцінки ефективності патріотичного виховання на рівні структурно-функціональної організації, та використання відповідних інструментів при формуванні напрямів виховної діяльності навчальних закладів.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів державної влади та у процесі формування сучасних засад державної політики патріотичного виховання.

Теоретичні рекомендації та напрацювання, викладені в дисертації стосовно методів підвищення ефективності впровадження технологій державної політики патріотичного виховання молоді запроваджуються в роботі відділу освіти, охорони здоров'я, культури та спорту Черкаської районної державної адміністрації (довідка про впровадження № 1397/08-24 від 15.06.2022 р.).

Результати дисертаційного дослідження стосовно формування цілей та принципів реалізації державної політики патріотичного виховання, та

систематизація міжнародного досвіду формування державної політики патріотичного виховання запроваджуються в роботі відділу освіти, охорони здоров'я, культури та спорту Звенигородської районної військової адміністрації Черкаської області (довідка про впровадження №1163/01-31 від 07.03.2023 р.).

Пропозиції автора стосовно удосконалення механізмів державної політики патріотичного виховання молоді використовуються в освітній діяльності Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України (Акт впровадження №114, від 25.11.2022 р.)

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених «Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту» (м. Харків, 2023 р.). III Науково-практичній онлайн-конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні питання сучасної стратегії розвитку України: виклики, пріоритети та прогнози» (м. Київ, 25 листопада 2022 р.), VI Міжнародної науково-практичній конференції «Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні» (м. Київ, 25-26 листопада 2022 р.)

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 8 наукових працях, у тому числі – 5 статтях в наукових фахових виданнях, із них 1 стаття – в зарубіжному виданні, 3 – тези конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження – 3, 35 др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 200 сторінок. Обсяг основного тексту становить 167 сторінок. Список використаних джерел включає 237 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено стан її наукової розробленості, з'ясовано зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито основні положення щодо наукової новизни, показано практичну значущість результатів дисертаційної роботи.

У *першому розділі* – «Теоретичні основи державної політики

патріотичного виховання» – визначено сутність патріотичного виховання в державі, надано характеристику патріотизму, як явищу суспільної свідомості, розглянуто основні тенденції зміни патріотичних цінностей молоді.

У дисертаційному дослідженні визначено, що патріотичне виховання як державно-управлінська проблема в умовах вищої освіти являється важливою проблемою в Українському суспільстві. Однією з головних причин, це руйнування старої системи патріотичного виховання молоді. Другою причиною є відсутність послідовності в організації патріотичного виховання молоді, з боку органів державної влади. Сенс усієї роботи з патріотичного виховання молоді зводиться до проведення заходів напередодні державних і військових свят, а повсякденна кропітка робота не проводиться. Часто така позиція пояснюється відсутністю програмних документів, контролю з боку регіональної влади, невмінням організувати цю роботу на місцях.

Однієї з найважливіших напрямів нашого дослідження являється виявлення співвідношення патріотизму з такими зв'язаними з ним явищами суспільної свідомості, якими виступають націоналізм, шовінізм, інтернаціоналізм і космополітизм. Якщо в патріотизмі посилюється національний початок, то він з неминучістю переходить у свою протилежність – шовінізм. З іншого боку, якщо в патріотизмі, у свою чергу, занадто посилюється інтернаціональна складова, то він переходить у свою іншу протилежність – космополітизм. Звідси витікає, що патріотизм як явище суспільної свідомості є складною динамічною системою, що нормально функціонує тільки за умови органічного взаємозв'язку двох її складових – націоналізму і інтернаціоналізму, при цьому форма прояву патріотизму може бути різною:

- на методологічному рівні патріотизм реалізується як моральний принцип;
- на емоційно-психологічному – як моральне почуття;
- на поведінковому – як інтеграційно- моральна якість;
- на філософському – як явище суспільної свідомості.

Таке трактування дозволяє дати цілісну характеристику даного явища і виявити його суть.

Виходячи із структури і суті патріотизму (рис.1) в його зміст доцільно включити такі складові, як:

- відношення до Вітчизни, до рідних місць, рідної мови;
- повага до історії Вітчизни, до звичаїв і традицій свого народу, розуміння завдань, що стоять перед країною, і свого конституційного обов'язку;
- повага до інших народів, їх звичаїв і культури, нетерпимість до расової і національної несприятливості;
- прагнення до зміцнення честі і гідності Вітчизни, повага до Збройних Сил; готовність захищати Вітчизну і служити її інтересам;
- активна і свідомо участь в трудовій діяльності при поєднанні особистих

і громадських інтересів.

Підвищення ефективності патріотичного виховання молоді неможливе без системного характеру. Відповідно до цього ми визначили систему патріотичного виховання молоді, як сукупність категорій науки (зміст, цілі, завдання, принципи, методи, форми), що забезпечують насичення засобами патріотичного виховання навчально-виховного процесу в навчальному закладі, при скоординованій діяльності суб'єктів (сім'я, викладачі, колектив, громадські організації, етнічні співтовариства, засоби масової інформації), спрямованій на виховання патріотизму молоді.

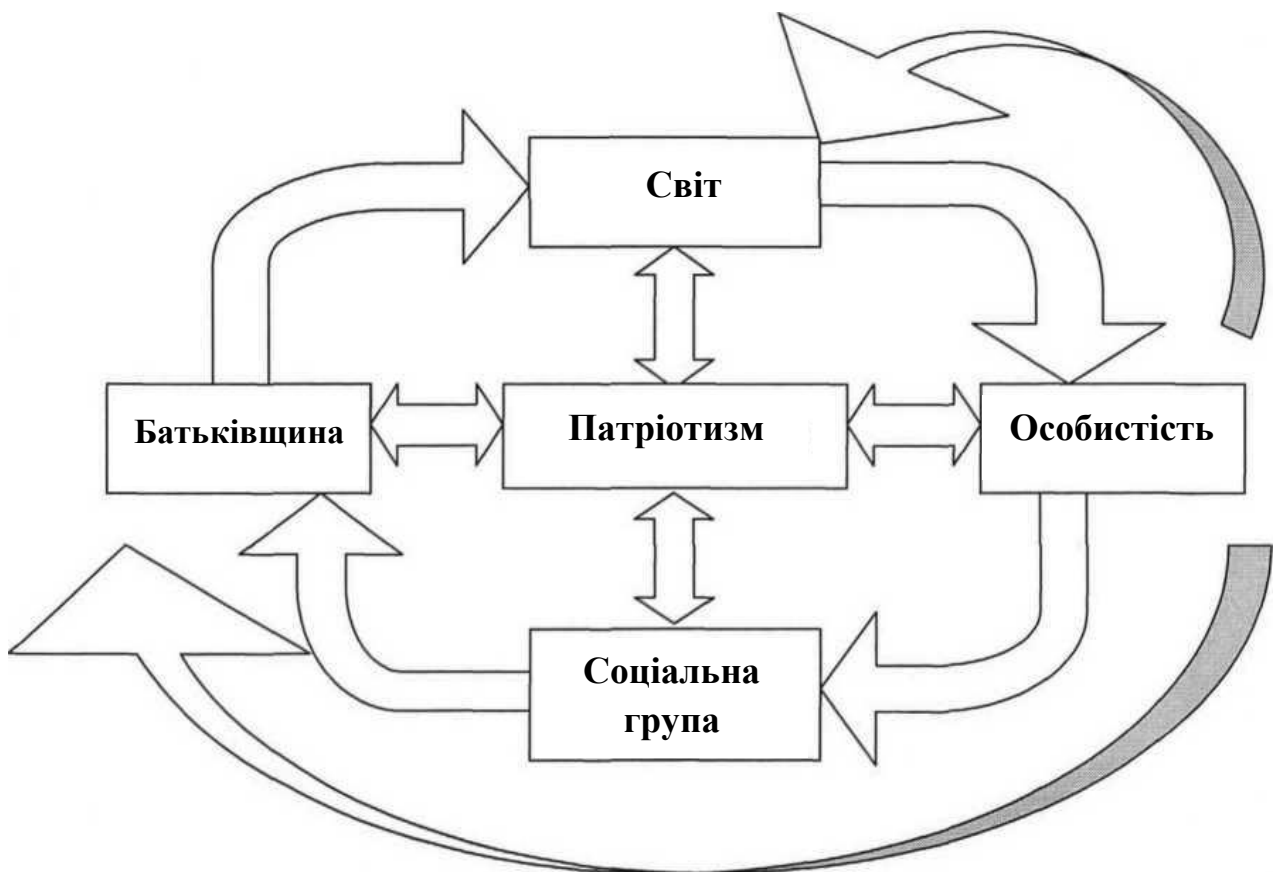

Рис.1 Система формування патріотизму в суспільстві.

Процес патріотичного виховання молоді, як об'єкт нашого дослідження, є складовою частиною виховного процесу. Зважаючи на структуру і зміст поняття «патріотизм», ми визначаємо патріотичне виховання молоді, як процес взаємодії вихователів і вихованців, спрямований на розвиток патріотичних почуттів, формування патріотичних переконань і стійких норм патріотичної поведінки, патріотичних цінностей; виховання поваги до природи, національної культури, народних традицій, рідної мови, малої батьківщини, готовності до виконання конституційного обов'язку перед Вітчизною.

З урахуванням особливостей патріотичного виховання в сучасному суспільстві мета цього процесу визначається як виховання переконаного

патріота, що любить свою Батьківщину, відданого Вітчизні, готового служити йому своєю працею і захищати його інтереси.

Завдання процесу патріотичного виховання молоді витікають із структури поняття «патріотизм» і включають:

- виховання патріотичних почуттів, формування на основі патріотичних знань поглядів і переконань патріотичного характеру, позитивного відношення до патріотичної діяльності;
- привиття практичних навичок і умінь, необхідних для самостійної діяльності патріотичного характеру;
- формування правової культури, етнічних цінностей, повага до рідної мови, культурного і історичного минулого до національних традицій;
- забезпечення готовності молоді до виконання конституційного обов'язку перед Вітчизною в мирний і військовий час.

У другому розділі – Оцінка формування державної політики патріотичного виховання молоді – окреслено методичні підходи до державної політики патріотичного виховання молоді, проведено дослідження та проаналізовано соціальний механізм формування державної політики патріотичного виховання, визначено інноваційні технології державної політики патріотичного виховання молоді.

Проаналізовано та виявлено, у ході дослідження, на основі управлінського процесу, суть патріотизму – «любов до Батьківщини і захист її інтересів», які підкреслювалася в усьому процесі дослідження. У рамках цього дослідження говориться про наявність двох полюсів цього явища. З одного боку – це любов до вітчизни; з іншої – захист вітчизни, прагнення відстояти її інтереси, що у свою чергу припускає елемент агресії, оскільки інтереси конкретної вітчизни можуть розходитися з інтересами людства. Таким чином, спостерігається різно векторна спрямованість в розумінні і поясненні цього феномену, його утримування на різних етапах історичного розвитку на догоду тим або іншим політичним інтересам. Зміст патріотизму залежить від конкретно-історичної ситуації, і вектор в розвитку цього феномену і відповідно при його характеристиці зміщується. Це має місце тому, що політичні інтереси держав перетинаються і протиставляються один одному в умовах постійного переділу світу і боротьби за світове панування. У цих умовах патріотизм набуває вузько-національні риси – риси неприйняття і навіть відкритого антагонізму по відношенню до «інаковому» світу – і перетворюється на націоналізм, оскільки грань між патріотизмом і націоналізмом важко окреслити при твердженні в його розумінні обов'язкової різновекторної спрямованості. Це свідчить про те, що суть патріотизму визначена недостатньо чітко, тим більше що не співвідноситься з новими тенденціями і сучасною картиною громадського розвитку.

Патріотизм – це високо моральний феномен і висока моральна якість людини, тому він не може містити у своєму визначенні двоїстість. Патріотизм

повинен набути такого змісту, який виражає його моральні основи. В умовах неможливості опори на колишні постулати, патріотизм розглядається не лише як конкретно - управлінське, але і загальнолюдське явище, тобто набуває, значною мірою, гуманістичні риси і втрачає вузьконаціональний характер. Охарактеризований зміст сучасного патріотизму, який припускає збереження, розвиток і захист Вітчизни, соціальної групи і особи, що відбувається в процесі усвідомлення не лише вітчизняних, але і загальнолюдських цінностей. Прояв такого патріотизму гарантований від національних перекосів. Він може відбивати інтереси якої б то не було держави, залишаючись толерантним, визнаючим і поважаючим патріотизм, що виражає інтереси інших держав.

Універсальним критерієм є *діяльність* (патріотична діяльність, або діяльність з виховання патріотизму). Критерієм ефективності є відношення до цієї діяльності (мотиви і результативність). Показники систематизовані в групи *мотиваційних, діяльнісних і результативних* критеріїв і зведені в таблицю. (Таблиця 1)

Таблиця 1

Критерії і показники ефективності патріотичної діяльності

Критерії	Показники
Мотиваційні (особові)	- інтерес до патріотичної діяльності - потреба в патріотичній діяльності - патріотична спрямованість діяльності - прагнення до саморозвитку, самоудосконалення
Діяльнісні (соціальні)	- участь в патріотичних заходах - участь в суспільно-значимій діяльності - розширення знань про патріотизм
Результативні (соціально-орієнтовані)	- соціальна активність - сформованість моральних якостей особи - громадянська позиція - патріотична діяльність - творчість і інновації в патріотичній діяльності

Дослідження в області виховної діяльності показують, що ефективність виховної роботи залежить від особових і професійних якостей. Тобто, критерієм підготовки викладача до виховання патріотизму є сформованість його особових якостей і професійних умінь, що визначають «готовність до виховання патріотизму».

На основі вказаних вище показників, зі змісту сучасного патріотизму можна виділити рівні розвитку патріотизму, знання яких потрібне для оцінки результатів патріотичного виховання, проектування і здійснення цього процесу.

Високий рівень патріотизму :

- духовність, орієнтація на загальнолюдські і вітчизняні цінності;
- усвідомлення особистої відповідальності за долю Вітчизни;
- миролюбність, толерантність;
- патріотична свідомість, саморозвиток і самоудосконалення;
- виконання громадянського обов'язку, діяльність в інтересах держави і суспільства;

- інтелігентність, особиста гідність;
- соціальна активність, гуманітарна, патріотична діяльність;
- ініціатива в патріотичній діяльності;
- глибоке вивчення історії і культури України;

Середній рівень патріотизму :

- орієнтація на вітчизняні цінності;
- розуміння необхідності захисту інтересів Вітчизни;
- розумінням політичної ситуації у світі;
- правова, цивільна свідомість;
- прояв активності в масових патріотичних заходах;
- досвід патріотичної діяльності в її різних формах;
- дисциплінованість і відповідальність;
- вивчення вітчизняної історії, літератури і культури України.

Низький рівень патріотизму :

- знання вітчизняних цінностей;
- розуміння необхідності захисту інтересів Вітчизни;
- слабо розвинені уявлення про громадянський обов'язок, патріотизм;
- низький рівень правової, цивільної свідомості;
- дисциплінованість;
- пасивне виконання громадських доручень;
- поверхневі знання вітчизняної історії, літератури і культури;
- низький рівень розвитку мотиваційної і вольової сфер особи.

Нульовий рівень патріотизму (його відсутність) :

- пріоритет індивідуальних цінностей, меркантильних інтересів;
- абстрактне розуміння необхідності захисту інтересів Вітчизни;
- не розвинені уявлення про громадянський обов'язок і патріотизм;
- відсутність правової свідомості;
- соціальна пасивність;
- недисциплінованість при виконанні громадських доручень або їх ігнорування;
- відсутність інтересу до гуманітарних дисциплін;
- нерозвиненість вольових якостей, відступ від намічених цілей.

Виходячи з аналізу критеріїв патріотизму, рівнів виховання патріотизму і цілей патріотичного виховання, як інтеграційного показника виховання особи, виділимо критерії патріотичної вихованої особи, патріота (критерії патріотичного виховання) – високі моральні якості особи, що визначають її

відношення до Вітчизни, суспільства і світу і патріотичну діяльність :

- духовність, прихильність загальнолюдським і вітчизняним цінностям;
- гордість за свою країну, повага її історії, культури, традицій;
- інтелігентність, особиста гідність і відповідальність перед суспільством;
- служіння Вітчизні, готовність до захисту його інтересів, миролюбність і толерантність;
- безпосередня патріотична і гуманітарна діяльність, творчість і інноваційність в патріотичній діяльності.

Патріотичне виховання орієнтується на громадську систему цінностей і ідеалів. Для його ефективності воно повинне будуватися на вищих вітчизняних і загальнолюдських цінностях (прагнення до світу, любов до своєї Батьківщини, прагнення до захисту її інтересів, турбота про перспективи загального розвитку), а не на середньому рівні, коли цілі носять буденний характер (проведення заходу і тому подібне) (Рис.2).

Рис.2 . Нормативно-правове регулювання патріотичного виховання в державі.

Розвиток патріотичної свідомості, що відповідає сучасному інформаційному суспільству, можливо за умови особливої уваги історії розвитку людського суспільства на основі сучасної методології, яка будується на основі аксиологічного і гносеологічного плюралізму. Такий підхід не лише передумови наукового розуміння управлінського процесу, та дозволяє розглядати хід розвитку людської історії в єдності специфічного різноманіття, припускаючи одночасно розвиток толерантності і патріотизму. Патріотизм довгий час традиційно виховувався як необхідність захисту батьківщини від посягань ворогів. Сьогодні повинна переважати світово-створююча функція патріотизму, реалізовуватися гуманізація ідеї і процесу патріотичного виховання.

Підготовка студентів до патріотичного виховання вимагає не лише неординарних підходів до організації цілісного навчального процесу, але і, як наслідок, до якості підготовки викладача як унікальної особи, здатної до творчості і інноваційної діяльності в процесі патріотичного виховання студентів, що відповідає прогностичному режиму. З цією метою розроблена професіограма майбутнього викладача, в якій вказана сукупність особових і професійних якостей, що дозволяє визначати готовність студента до патріотичного виховання.

Джерелом технологічних змін в процесі гуманітаризації було посилення суб'єктності, перехід до полілогу, результативного в плані емоційно-інтелектуального розвитку майбутніх викладачів. Таке навчання забезпечувало високу міру самостійної активності і розвиток колективізму, посилення виховного ефекту навчання, коли зростала значущість комунікативних методів і студентський колектив ставав рівноправним партнером викладача у вихованні і навчанні. Методичні зміни зумовили соціально адаптуючу функцію підготовки, завдяки створенню інтегрованих курсів, сприяючих розвитку творчого потенціалу студента і вдосконаленню його підготовки до патріотичного виховання.

У третьому розділі – Удосконалення напрямів формування державної політики патріотичного виховання – обґрунтовано напрями формування державної політики патріотичного виховання, виокреслено концептуальні основи формування державної політики патріотичного виховання, цілі та принципи реалізації державної політики патріотичного виховання

На відміну від попередніх епох, коли акцентувалася увага на військово-патріотичному вихованні, в сучасних умовах патріотичне виховання повинне йти відповідно до сучасного розуміння суті патріотизму. Патріотичне виховання має бути націлене на виховання особи, її конкурентоспроможності, щоб забезпечити конкурентоспроможність соціальної групи, в якій реалізує себе особа, і сприяти розвитку конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні в усіх сферах розвитку людського суспільства.

Виховання патріотизму як інтегрованої моральної якості особи повинно

сприяти розвитку інтелекту і почуттів як основи мотиваційної, інтелектуально-чуттєвої і поведінково-вольової сфер особи. Нині система освіти, в основному, націлена на формування інтелектуальної, логічної, раціональної галузі знань і в значному меншому ступені – на розвиток чуттєвої сфери. Ця тенденція позначається і на мотивації вчинків, дій людей, у тому числі в їх громадянській і патріотичній іпостасі. У гармонійно розвиненої людини, а саме так слід характеризувати патріота, обидва джерела знання як раціонального (логічного), так і образного (позалогічного) – визначають його стосунки, дії, що сприяє моральній мотивації вчинків і визначає мотиви патріотичної поведінки. Нині у зв'язку з недоліком виховання моральних почуттів особливу значущість набуває розвиток гуманістичної свідомості.

Розвиток патріотичної свідомості, що відповідає сучасному інформаційному суспільству, можливо за умови особливої уваги історії розвитку людського суспільства на основі сучасної методології, яка будується на основі методологічного, аксиологічного і гносеологічного плюралізму. Такий підхід не лише створює передумови наукового розуміння історичного процесу, але і дозволяє розглядати хід розвитку людської історії в єдності специфічного різноманіття, припускаючи одночасно розвиток толерантності і патріотизму. Патріотизм довгий час традиційно виховувався як необхідність захисту батьківщини від посягань ворогів, відповідно – постійним пошуком ворога в процесі військово-патріотичного виховання і містило в собі лише захисну функцію. Сьогодні повинна переважати світо-створююча функція патріотизму, реалізовуватися гуманізація ідеї і процесу патріотичного виховання.

Підготовка студентів до патріотичного виховання молоді вимагає не лише неординарних підходів до організації цілісного навчального процесу, але і, як наслідок, до якості підготовки викладача як унікальної особи, здатної до творчості і інноваційної діяльності в процесі патріотичного виховання студентів, що відповідає прогностичному режиму. З цією метою розроблена професіограма майбутнього викладача, в якій вказана сукупність особових і професійних якостей, що дозволяє визначати готовність до патріотичного виховання молоді. Серед них важливо виділити: духовну культуру; вихованість патріотичних почуттів (любові до Батьківщини, сумлінності, колективізму, взаємодопомоги, толерантності, відповідальності) і свідомість громадянського обов'язку, розуміння необхідності збереження світу, захисту інтересів вітчизни і розвитку громадянського суспільства. Комплекс якостей доповнюється професійними знаннями основних напрямів розвитку сучасного патріотизму і умінь патріотичного виховання (творчо підходити до рішення навчально-виховних завдань, зацікавити патріотичною діяльністю і стимулювати розвиток їх активності). Виховання викладача як особи, здатної до патріотичного виховання студентів, повинно будуватися на основі культурологічного, полісуб'єктного, аксиологічного підходів, що забезпечують суб'єктну позицію майбутнього

викладача, формування педагогічної культури, що припускає єдність морального і професійного розвитку. Синергетичний, дихотомічний, герменевтичний підходи, орієнтуючи на виховання почуттів, розвиток креативності і творчої діяльності, дозволяють не допустити формалізму в підготовці майбутніх викладачів до цієї діяльності. Цивільний, програмний, варіативний підходи дозволяють ініціювати суспільно значиму патріотичну діяльність студентів в процесі їх підготовки до виховання патріотизму у молоді.

Розроблена відповідно до потреб сучасного громадського розвитку концепція патріотичного виховання дозволяє удосконалювати професійну підготовку до формування патріотизму у молоді, її дидактичну систему на основі гуманізації і гуманітаризації вищої освіти, його цільової, змістовної, методико-технологічної і організаційної компонентів.

На основі вимог системотворного чинника – принципу гуманізації освіти – з урахуванням розробленої концепції сучасного патріотичного виховання створена модель підготовки викладача до патріотичного виховання молоді, мета, що визначено зміст підготовки, її структуру і основні критерії, що показують готовність до патріотичного виховання. Серед критеріїв підготовки до виховання патріотизму у молоді виділені зовнішні і внутрішні критерії патріотично вихованої особи (патріота). Модель підготовки ЗВО до патріотичного виховання студентів побудована і реалізована на основі інтеграції соціально-економічної, а також теоретичної, методико-технологічної і практичної підготовки до патріотичного виховання молоді.

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з формування державної політики патріотичного виховання.

Результати проведених досліджень уможливають отримання таких висновків:

1. Досліджено основні тенденції зміни патріотичних цінностей молоді. Визначено, що виховання патріотизму як інтегрованої моральної якості особи повинно сприяти розвитку інтелекту і почуттів як основи мотиваційної, інтелектуально-чуттєвої і поведінково-вольової сфер особи. Нині система освіти, в основному, націлена на формування інтелектуальної, логічної, раціональної галузі знань і в значному меншому ступені – на розвиток чуттєвої сфери. Ця тенденція позначається і на мотивації вчинків, дій людей, у тому числі в їх громадянській і патріотичній іпостасі. У гармонійно розвиненої людини, а саме так слід характеризувати патріота, обидва джерела знання як раціональне

(логічне), так і образне (позалогічне) – визначають його стосунки, дії, що сприяє моральній мотивації вчинків і визначає мотиви патріотичної поведінки. Нині у зв'язку з недоліком виховання моральних почуттів особливу значущість набуває розвиток гуманістичної свідомості.

2. Охарактеризовано методичні підходи до державної політики патріотичного виховання молоді. На основі систематичного підходу обґрунтовано, що патріотизм повинен набути нових, гуманістичних рис, розвиватися в руслі загальних тенденцій еволюції людського суспільства, щоб відповідати сучасним імперативам. Не допускаючи пропаганди і переваги своєї нації над іншими, патріот повинен поважати і визнавати патріотизм і досягнення інших народів. Патріотизм повинен виховуватися на основі толерантності – здатності бачити в іншій системі цінностей те, що може допомогти в рішенні і загальноукраїнських проблем, і розвитку загальнолюдської культури. Цей загальнолюдський вимір патріотизму може донести до свідомості підростаючих поколінь тільки викладач-наставник, який повинен розвинути у свідомості майбутніх поколінь не лише гордість за українську культуру, але і здатність до плідного діалогу зі Світом.

Необхідна кореляція державної ідеології в контексті загальнолюдських і національних цінностей, що припускає створення такої системи освіти, яка направлена в майбутнє.

3. Систематизовано інноваційні технології державної політики патріотичного виховання молоді. Окреслено, що на основі обґрунтування домінанти виховно-освітніх технологій в системі вищої освіти, посилення кадрового забезпечення та налагодження міжгалузевої координації та взаємодії на рівні викладача, кафедри, громадських організацій, студентського самоврядування, органів академічного і адміністративного керівництва являються дієвими напрями, орієнтовані на формування суспільно - необхідних якостей майбутнього фахівця, в умовах комфортного для кожного учасника середовища.

4. Окреслено напрями формування державної політики патріотичного виховання. Досягнуті результати дисертаційної роботи підтверджують необхідність створення системи патріотичного виховання молоді, що дозволить зберегти духовно-моральну єдність суспільства, відродження істинних духовних цінностей народу, через формування і розвитку у молоді високих моральних якостей, етносоціальних цінностей, громадянськості і патріотизму, залучення її до етнічної культури і історичних традицій свого народу в процесі навчання і виховання в навчальних закладах через взаємовідносини з суб'єктами патріотичного виховання (сім'я, педагоги, колектив, громадські організації, етнічні співтовариства, засоби масової інформації тощо);

5. Обґрунтовано концептуальні основи формування державної політики патріотичного виховання. На основі вимог системотворного чинника – принципу

гуманізації освіти, з урахуванням розроблених концептуальних основ сучасного патріотичного виховання створена модель підготовки до патріотичного виховання молоді. Серед критеріїв підготовки до виховання патріотизму у молоді виділені зовнішні і внутрішні чинники, які дозволили визначити критерії патріотично вихованої особи (патріота). Модель підготовки молоді до патріотичного виховання побудована на основі інтеграції соціально-економічних, педагогічних, а також теоретичних, методико-технологічних і практичних чинників патріотичного виховання.

6. Виокреслено напрями формування цілей та принципів реалізації державної політики патріотичного виховання. Окреслено наукові висновки про категорії та аспекти гуманізації державної політики з формування патріотичного виховання, гуманістичну спрямованість особистості. У контексті освітнього простору здійснений аналіз категорії гуманістичної спрямованості особистості з позицій аксиологічного й системного підходів, виявлений її культурологічний аспект. Визначені базові цінності (патріотизм, моральна відповідальність, творчість) фахівця в процесі підготовки до професійної діяльності. Показане місце гуманістичної спрямованості особистості в ціннісному світовідношенні фахівця в рамках його професійної діяльності.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Гринько Ю. М. Патріотичне виховання молоді : проблеми і шляхи їх рішення. Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління. Випуск 2(9)2018. ст. 580-587. URL:
<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16514/1/Hryenko218.pdf>
2. Гринько Ю. М. Теоретико-методологічні засади державної політики патріотичного виховання молоді, в сучасних умовах. Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління. Випуск 1(10)2019. ст. 452-460. URL:
<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16524/1/Hryenko119.pdf>
3. Гринько Ю. М. Патріотичне виховання молоді у рамках реалізації державної молодіжної політики в Україні. Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління. Випуск 2(11)2019. ст. 562-570. URL:
<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16514/1/Hryenko218.pdf>
4. Гринько Ю. М. Досвід зарубіжних держав у рішенні проблем формування патріотизму у сучасної молоді. Інвестиції: практика та досвід. №24 (2022). С. 102-106.
5. Hryenko Y. Program - goal mechanism for the state youth policy

implementation in the field of patriotic education. Public administration and state security aspects. Vol.2/2022. ст. 47-57. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/85-hrynko-y-program-goal-mechanism-for-the-state-youth-policy-implementation-in-the-field-of-patriotic-education>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Гринько Ю. М. Механізми формування державно-патріотичних цінностей молоді в сучасній Україні. Актуальні питання сучасної стратегії розвитку України: виклики, пріоритети та прогнози: збірник наукових праць м. Київ, 25 листопада 2022 р. К.: Університет «Україна», 2022 р. С. 91-94.

7. Гринько Ю. М. Механізми впливу державної політики на процес формування патріотичного виховання молоді . Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25-26 листопада 2022 р.). Київ: УкрСІЧ, 2022. С. 175-177

8. Гринько Ю.М. Інституціональний механізм реалізації державної політики в сфері патріотичного виховання. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗУ, 2023. 489 с.

АНОТАЦІЯ

Гринько Ю.М.. Формування державної політики патріотичного виховання молоді.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2023.

У дослідженні запропоновано розв’язання актуальної проблеми з обґрунтування теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів формування державної політики патріотичного виховання. Досягнення визначеної мети зумовило необхідність дослідити основні тенденції зміни патріотичних цінностей молоді та охарактеризувати методичні підходи до державної політики патріотичного виховання молоді. Було систематизовано інноваційні технології державної політики патріотичного виховання молоді, і окреслено напрями формування державної політики патріотичного виховання. При проведенні дослідження обґрунтовано концептуальні основи формування державної політики патріотичного виховання, та виокреслено напрями формування цілей та принципів реалізації

державної політики патріотичного виховання.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з формування державної політики патріотичного виховання.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що автором вперше обґрунтовано концептуальні підходи до формування державної політики патріотичного виховання що акцентують увагу на розвитку особового, групового, національно-державного і загальнолюдського патріотизму, розвитку активної життєвої позиції молоді на основі компетентностного впливу, побудованого і реалізованого на основі інтеграції соціально-економічної, наукової, а також теоретичної, методико-технологічної і практичної підготовки до патріотичного виховання молоді

Таким чином, у дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з формування державної політики патріотичного виховання. Результати проведених досліджень уможливають отримання обґрунтованих висновків.

Ключові слова: державна політика патріотичного виховання, механізми державного управління, патріотичне виховання, заклади вищої освіти, виховний процес, державна політика, держава.

ABSTRACT

Hryenko Y.M. Formation of the state policy of patriotic education of youth.

The dissertation on competition of a scientific degree of the PhD in public administration, specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration. - National University of Civil Defence of Ukraine. - Kharkiv, 2023.

The research proposed a solution to the current problem of substantiating the theoretical foundations and developing practical recommendations for improving the mechanisms of formation of the state policy of patriotic education. Achieving the defined goal made it necessary to investigate the main trends of changing patriotic values of youth and to characterize methodical approaches to the state policy of patriotic education of youth. Innovative technologies of the state policy of patriotic education of youth were systematized, and the directions of formation of the state policy of patriotic education were outlined. During the research, the conceptual foundations of the formation of the state policy of patriotic education were substantiated, and the directions of the formation of the goals and principles of the implementation of the state policy of patriotic education were outlined.

The methodological basis of the work is general scientific methods of research and special methods based on modern scientific principles of management, economics and related sciences. The research methodology based on a systematic approach, the methodological specificity of which is determined by the fact that it focuses the research on revealing the integrity of the object and the mechanisms that ensure it, on the selection of various types of connections of a complex object and their reduction into a single theoretical picture.

The author used a number of scientific methods, in particular: the hypothetical-deductive method of forming the methodology of the dissertation research, which made it possible to form a research hypothesis, to build heuristic models for improving the mechanisms of the state policy of patriotic education.

The deductive proof of the proposed research hypothesis not only confirmed the correctness of the formation of its methodology, the validity of the conclusions, but also made it possible to propose and verify practical recommendations for the improvement of the researched object; structural and functional analysis, which consists in the selection of elements of the state management system of the state policy of patriotic education; a number of comparative methods that made it possible to analyze the standards and mechanisms of the state policy of patriotic education; a statistical method that made it possible to reveal real and accurate facts about the state of the object under study; a prognostic method, by means of which more distant prospects of its development are determined; the theoretical-conceptual method that determined the direction of the research, embodied in the analysis of the functions, structure and parameters of the object, and made it possible to identify, understand, describe and compare the role of public administration mechanisms of the state policy of patriotic education, clarify their functions in the activity of each of the subsystems and evaluate the results of managerial influence, identify prospects and mechanisms.

The information base of the dissertation research was made up of legal acts, works of foreign and domestic scientists, Internet resources, statistical information of the State Statistics Committee of Ukraine and other central executive

authorities.

Thus, the research proposed a solution to the current problem, which consists in substantiating the theoretical foundations and substantiation of scientific and applied recommendations for the formation of the state policy of patriotic education. The results of the conducted research make it possible to obtain well-founded conclusions.

Keywords: state policy of patriotic education, mechanisms of public administration, patriotic education, institutions of higher education, educational process, state policy, state.

Відповідальний за випуск Копанчук Володимир Олександрович

Підписано до друку 10.04.2023 р.
Формат 60х84 1/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80.

